

Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

JUDr. Jana Mervartová

Lukáš Ruský

Brno 2013

Poděkování:

Touto cestou bych chtěl poděkovat vedoucí bakalářské práce JUDr. Janě Mervartové za odborné vedení a cenné rady při zpracování bakalářské práce „Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání“.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání“ vypracoval samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označil a uvedl v příloženém seznamu.

V Brně dne 20. května 2013

.....

Abstrakt

RUSKÝ, L. *Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání*. Bakalářská práce. Brno, Mendlova univerzita v Brně, 2013.

Tato bakalářská práce se zabývá systémem odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání, který spadá do oblasti pracovního práva. Popisuje odpovědnost zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nemocí z povolání a následně srovnává vyplácení náhrady škody na zdraví podle zákoníku práce a zákona o vojácích z povolání. Práce obsahuje modelový příklad služebního úrazu, na kterém je proveden výpočet náhrad škody na zdraví podle zákona o vojácích z povolání. Závěr je věnován diskuzi, ve které jsou popsány rozdíly mezi oběma zákony v oblasti odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání.

Klíčová slova

Pracovní úraz, nemoc z povolání, druhy náhrad, odškodnění.

Abstract

RUSKÝ, L. *Compensating of occupational injuries and occupational illnesses*. Bachelor thesis. Brno, Mendel University in Brno, 2013.

This bachelor thesis considers system of compensating of occupational injuries and occupational illnesses which belongs to the area of labor law. It describes responsibility of the employer for damage arising from occupational injuries and occupational illnesses and compares reimbursements for health damages according to labor code and law on professional soldiers. The work contains a model example of a occupational injury on which a calculation of health damage reimbursement was implemented according to the law on professional soldiers. The ending is dedicated to a discussion where are described differences between both laws in the area of reimbursement of occupational injuries and occupational illnesses.

Keywords

Occupational injury, occupational illness, sorts of atonements, compensating.

Obsah

1	Úvod	7
2	Cíl a metodika práce	8
3	Základní pojmy	9
3.1	Pracovní úraz.....	9
3.2	Smrtelný pracovní úraz.....	10
3.3	Služební úraz	10
3.4	Nemoc z povolání	11
3.5	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci.....	11
3.5.1	Povinnosti zaměstnavatele a zaměstnance při dodržování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci	12
3.5.2	Povinnosti nadřízených a vojáků při dodržování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci	13
4	Odpovědnost zaměstnavatele za škodu	15
4.1	Obecná odpovědnost.....	15
4.2	Odpovědnost zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nemoci z povolání podle zákoníku práce	16
4.3	Odpovědnost státu za škodu způsobenou vojákově podle služebního zákona	18
5	Druhy náhrad u pracovních úrazů	19
5.1	Náhrady škody na zdraví.....	19
5.1.1	Náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti	19
5.1.2	Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity.....	20
5.1.3	Náhrada za bolest a za ztížení společenského uplatnění	20
5.1.4	Náhrada za účelně vynaložené náklady spojené s léčením.....	21
5.2	Náhrada za věcnou škodu.....	21
5.3	Odškodňování smrtelných pracovních úrazů a nemocí z povolání.....	21
5.3.1	Náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s léčením.....	22
5.3.2	Náhrada přiměřených nákladů spojených s pohřbem.....	22
5.3.3	Náhrada nákladů na výživu pozůstalých.....	22
5.3.4	Jednorázové odškodnění pozůstalých.....	22

5.4	Náhrada věcné škody	22
6	Druhy náhrad u služebních úrazů	23
6.1	Náhrady škody na zdraví	23
6.1.1	Náhrada za ztrátu na platu po dobu neschopnosti výkonu služby .	23
6.1.2	Náhrada za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při uznání invalidity	24
6.1.3	Náhrada za bolest	25
6.1.4	Náhrada za ztížení společenského uplatnění.....	25
6.1.5	Náhrada za účelně vynaložené náklady spojené s léčením.....	26
6.1.6	Jednorázové mimořádné odškodnění.....	26
6.2	Náhrada za věcnou škodu.....	27
6.3	Odškodňování smrtelných služebních úrazů a nemocí z povolání.....	27
6.3.1	Náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s léčením a pohřbem	28
6.3.2	Náhrada nákladů na výživu pozůstalých.....	28
6.3.3	Jednorázové odškodnění pozůstalých.....	28
6.3.4	Jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých.....	28
7	Lhůty stanovené pro promlčení nároků na náhradu škody	30
8	System hlášení a zasilání záznamů o služebních úrazech	31
9	Praktická část	35
9.1	Odškodnění služebního úrazu.....	36
10	Diskuze	42
11	Závěr	45
12	Literatura	46
	Přílohy	48

1 Úvod

V průběhu pracovního procesu dochází často k událostem, které jsou zpravidla nepředvídatelné a mají negativní dopad na lidské zdraví. Aby nedocházelo k nepříjemným konfrontacím jak ze strany zaměstnavatele, tak ze strany zaměstnance, jsou jejich práva a povinnosti v oblasti odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání legislativně jasně stanoveny. V souvislosti s odškodňováním pracovních úrazů a nemocí z povolání má poškozený nárok na náhrady škody na zdraví, které jsou obsahem této práce.

Důležitou oblastí, která by rozhodně neměla být v současném pracovněprávním vztahu opomíjena, je bezpečnost a ochrana zdraví při práci. V důsledku podceněné bezpečnosti a ochrany zdraví při práci mohou vzniknout nepředvídatelné a ve většině případů zbytečné úrazy, které mohou mít v budoucnu pro oba subjekty pracovněprávního vztahu dlouhodobé a nepříjemné následky, např. v podobě soudních sporů.

Eliminace rizika pracovního úrazu a nemoci z povolání by proto neměla zůstat v pozadí tvorby zisku společnosti, ale naopak by měla být neustále diskutovanou a připomínanou oblastí. Tím, že budou vedena odborná zaměstnání a pracovníci budou znát problematiku, chrání zaměstnavatel nejen sebe, ale i své zaměstnance.

2 Cíl a metodika práce

Cílem této práce je analyzovat systém náhrad škody na zdraví včetně legislativních úprav používaných při odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání a srovnáním poukázat na rozdílné vyplácení náhrad podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce a zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

V teoretické části je provedeno srovnání náhrad škody na zdraví u pracovního úrazu podle zákoníku práce a služebního úrazu podle zákona o vojácích z povolání. Zároveň je popsána odpovědnost zaměstnavatele za pracovní úrazy a odpovědnost státu za služební úrazy a s ní související systém náhrad škody na zdraví při odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání.

Praktická část je zaměřena na výpočet náhrad škody na zdraví u modelového případu služebního úrazu v souladu s platnou legislativou zákona o vojácích z povolání.

Při zpracování této práce jsem vycházel především z platných právních předpisů, odborné literatury a užitečných rad a návodů, které jsem získal od pracovníků skupiny právní služby Velitelství společných sil Olomouc, regionálního finančního odboru Olomouc, sekce personální Ministerstva obrany, sekce legislativní a právní Ministerstva obrany a Vojenského úřadu sociálního zabezpečení v Praze.

3 Základní pojmy

Pro potřebu této práce a pochopení legislativní úpravy odpovědnosti zaměstnavatele za škody, které vznikají při pracovních úrazech a nemocech z povolání, je nezbytné vysvětlit pár základních pojmů, a to v souladu s platnými zákony č. 262/2006 Sb., zákoníkem práce a zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

3.1 Pracovní úraz

Pracovním úrazem je poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů **při plnění** pracovních úkolů nebo **v přímé souvislosti s ním**. Jako pracovní úraz se posuzuje též úraz, který zaměstnanec utrpěl **pro plnění** pracovních úkolů.¹

Plněním pracovních úkolů je:

- výkon pracovních povinností vyplývajících z pracovního poměru a z dohod konaných mimo pracovní poměr,
- jiná činnost vykonávaná na příkaz zaměstnavatele,
- činnost, která je předmětem pracovní cesty,
- činnost konaná pro zaměstnavatele na podnět odborové organizace, rady zaměstnanců, popřípadě zástupce pro oblast BOZP,
- činnost konaná pro zaměstnavatele z vlastní iniciativy,
- dobrovolná výpomoc organizovaná zaměstnavatelem.²

Pracovními úkony spojené s plněním pracovních úkolů jsou:

- úkony potřebné k výkonu práce,
- úkony během práce obvyklé nebo nutné před počátkem práce nebo po jejím skončení,
- úkony obvyklé v době přestávky v práci na jídlo a oddech konané v objektu zaměstnavatele,
- vyšetření u poskytovatele zdravotních služeb prováděné na příkaz zaměstnavatele,
- vyšetření v souvislosti s noční prací, ošetření při první pomoci a cesta k němu a zpět.

Pracovními úkony spojené s plněním pracovních úkolů nejsou:

¹ § 380 odst. 1 a 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

² § 274 odst. 1 a 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

- cesta do zaměstnání a zpět,
- stravování, vyšetření nebo ošetření u poskytovatele zdravotních služeb ani cesta k němu a zpět, pokud není konána v objektu zaměstnavatele.

Zákoník práce nerozlišuje příčinu vzniku pracovního úrazu. Je nerozhodné, zda např. zaměstnanec trpí určitou chorobou, která vyvolá úrazový děj, jehož následkem je pracovní úraz. V praxi může taková situace nastat např. u zaměstnanců trpících cukrovkou, kdy je vlastně tato nemoc původcem pracovního úrazu. Po nečekaném záchvatu může dotyčný upadnout a způsobit si zlomeninu některé z končetin. V případě, že by došlo ke škodě na zdraví při plnění pracovního úkolu, pro plnění pracovního úkolu nebo v přímé souvislosti s ním, nese zaměstnavatel odpovědnost za škodu vzniklou zaměstnanci.

3.2 Smrtelný pracovní úraz

Pro účely hlášení úrazu je smrtelným pracovním úrazem takové poškození zdraví, které způsobilo smrt po úrazu nebo na jehož následky zaměstnanec zemřel nejpozději do 1 roku.³

3.3 Služební úraz

Služební úraz je škoda na zdraví, kterou voják utrpěl **při výkonu služby, v přímé souvislosti s ním** nebo **pro výkon** služby.⁴ V těchto případech odpovídá za škodu na zdraví Ministerstvo obrany – Česká republika, tedy stát.

Výkonem služby se rozumí:

- plnění služebních povinností podle služebního zařazení a podle rozkazů nadřízeného,
- činnost konaná z vlastní iniciativy ve prospěch ozbrojených sil, nepotřebuje-li k ní voják zvláštní oprávnění nebo nekoná-li ji proti výslovnému zákazu nadřízeného.

Úkony v přímé souvislosti s výkonem služby jsou:

- úkony potřebné k výkonu služby,
- úkony během výkonu služby obvyklé nebo nutné před počátkem služby nebo po jejím skončení,

³ § 2 nařízení vlády č. 494/2001 Sb., kterým se stanoví způsob evidence, hlášení a zasílání záznamu o úrazu a okruh orgánů a institucí, kterým se ohlašuje pracovní úraz a zasílá záznam o úrazu.

⁴ § 115 odst. 1 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

- vyšetření ve zdravotnickém zařízení, které se koná na rozkaz nadřízeného,
- vyšetření, které se koná v souvislosti se službou v noci, ošetření při první pomoci a cesta k nim a zpět.

Úkony v přímé souvislosti s výkonem služby nejsou:

- cesta k výkonu služby a zpět,
- stravování, ošetření, popřípadě vyšetření ve zdravotnickém zařízení ani cesta k nim a zpět, nekoná-li se ve vojenském objektu.

Cestou k výkonu služby a zpět se rozumí cesta z místa trvalého pobytu vojáka do místa vstupu do vojenského objektu nebo na jiné místo, které nadřízený určil k výkonu služby, a zpět.

3.4 Nemoc z povolání

Nemoci z povolání jsou nemoci vznikající nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických nebo jiných škodlivých vlivů, pokud vznikly za podmínek uvedených v seznamu nemocí z povolání. Nemocí z povolání se rozumí též akutní otrava vznikající nepříznivým působením chemických látek.⁵

Oprávnění uznávat, posuzovat a zjišťovat nemoci z povolání mají podle právní úpravy pouze poskytovatelé pracovně-lékařských služeb, kteří získali povolení od Ministerstva zdravotnictví České republiky. Na základě rozhodnutí kliniky nemocí z povolání uplatňuje postižený práva na náhradu škody z titulu nemocí z povolání podle ustanovení § 366 a následujících, zákoníku práce.⁶ Vojáci z povolání uplatňují práva na náhradu škody v souladu s § 115 a následujícími, zákona o vojácích z povolání.

3.5 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

Zaměstnavatel je povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci s ohledem na rizika možného ohrožení jejich života a zdraví, která se týkají výkonu práce.⁷ Povinnost zaměstnavatele zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci se vztahuje na všechny fyzické osoby, které se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovištích. Náklady spojené se zajišťováním bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je povinen hradit zaměstnavatel a tyto náklady nesmějí být přenášeny přímo ani nepřímo na zaměstnance.

⁵ § 1 odst. 1 nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání.

⁶ DANDOVÁ, E. Evidence pracovních úrazů – nařízení vlády č. 201/2010 Sb. Wolters Kluwer, 2011, str. 45.

⁷ § 101 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

3.5.1 Povinnosti zaměstnavatele a zaměstnance při dodržování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Zaměstnavatel je povinen:⁸

- nepřipustit, aby zaměstnanec vykonával zakázané práce a práce, jejichž náročnost by neodpovídala jeho schopnostem a zdravotní způsobilosti,
- informovat zaměstnance o tom, do jaké kategorie byla jím vykonávaná práce zařazena,
- nahradit zaměstnanci, který se podrobí preventivní prohlídce, vyšetření nebo očkování případnou ztrátu na výdělku, a to ve výši průměrného výdělku, popřípadě ve výši rozdílu mezi náhradou mzdy nebo platu podle § 192 zákoníku práce nebo nemocenským a průměrným výdělkem,
- umožnit zaměstnanci nahlížet do evidence, která je o něm vedena v souvislosti se zajišťováním bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,
- zajistit zaměstnancům školení o právních a ostatních předpisech k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,
- poskytnout zaměstnancům osobní ochranné pracovní prostředky. Osobní ochranné pracovní prostředky jsou ochranné prostředky, které musí chránit zaměstnance před riziky, nesmí ohrožovat jejich zdraví, nesmí bránit při výkonu práce,
- udržovat osobní ochranné pracovní prostředky v použitelném stavu a kontrolovat jejich používání.

Každý zaměstnanec má povinnost dbát podle svých možností o vlastní bezpečnost, zdraví a o bezpečnost a zdraví fyzických osob, kterých se jeho jednání bezprostředně dotýká.

Mezi hlavní povinnosti zaměstnance patří:

- účast na školení zajišťovaných zaměstnavatelem zaměřených na bezpečnost a ochranu zdraví při práci včetně ověření svých znalostí,
- podrobení se preventivním prohlídkám, vyšetřením nebo očkováním,
- dodržovat právní a ostatní předpisy a pokyny zaměstnavatele k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,
- dodržovat při práci stanovené pracovní postupy a používat stanovené pracovní prostředky,
- nepožívat alkoholické nápoje a nezneužívat jiné návykové látky,

⁸ § 103 a následující, zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

- bezodkladně oznamovat svému nadřízenému vedoucímu zaměstnanci svůj pracovní úraz, pokud mu to jeho zdravotní stav dovolí, a pracovní úraz jiného zaměstnance, popřípadě úraz jiné fyzické osoby, jehož byl svědkem, a spolupracovat při objasňování jeho příčin.

3.5.2 Povinnosti nadřízených a vojáků při dodržování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

U vojáků z povolání zajišťují péči o bezpečnost a ochranu zdraví služební orgány. Služební orgány jsou povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví vojáků při výkonu služby s ohledem na rizika spojená s možným ohrožením jejich života a zdraví a přijímat opatření k prevenci rizik. Tato povinnost se vztahuje též na další fyzické osoby, které se s jejich vědomím zdržují v prostorech, za které odpovídají.

Služebním orgánem v ozbrojených silách jsou prezident republiky, ministr obrany a v rozsahu určeném rozkazem prezidenta, nebo rozkazem ministra velitelé, náčelníci a jiní vedoucí pracovníci.⁹

Služební orgány jsou povinny:¹⁰

- zajistit vojákům školení o právních předpisech a interních normativních aktech k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví vojáků při výkonu služby, pravidelně ověřovat jejich znalost, vyžadovat a kontrolovat jejich dodržování,
- zajistit vojákům podle potřeb vykonávané služby ve vhodných intervalech dostatečné a přiměřené informace a interní normativní akty o bezpečnosti a ochraně zdraví vojáků při výkonu služby,
- informovat o rizicích spojených s výkonem služby a o opatřeních k ochraně jejich bezpečnosti nebo zdraví těhotné vojákyně, vojákyně do konce devátého měsíce po porodu a vojákyně, které kojí,
- vést evidenci o školeních, informacích a interních normativních aktech k bezpečnosti a ochraně zdraví vojáků při výkonu služby,
- přijmout nezbytná opatření pro první pomoc,
- nepřipustit, aby voják vykonával službu, jejíž výkon by neodpovídal jeho zdravotní způsobilosti,
- zajistit dodržování zákazu kouření,
- přizpůsobovat těhotným a kojícím vojákyním prostory pro jejich odpočinek,

⁹ § 2 odst. 5 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.

¹⁰ § 98 a následující, zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

- zajistit vedení a ukládání zdravotní a jiné dokumentace o služebních, popřípadě pracovních úrazech a nemocech z povolání,
- poskytovat vojákům mycí, čisticí a dezinfekční prostředky, jestliže to vyžaduje výkon služby.

Voják je zejména povinen:

- používat při výkonu služby předepsaná ochranná zařízení a prostředky,
- nepožívat alkoholické nápoje a nezneužívat jiné návykové látky ve vojenských objektech, a v době služby i mimo ně,
- nenastupovat pod vlivem alkoholických nápojů a návykových látek do služby, případně se podrobit zjištěním, zda není pod jejich vlivem,
- nekouřit ve vojenských objektech, s výjimkou vyhrazených prostor,
- účastnit se školení a výcviku, které se konají v zájmu zvyšování bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby, a podrobit se zkouškám ze znalostí předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při výkonu služby a preventivním lékařským prohlídkám,
- včas oznamovat nadřízenému nedostatky a závady, které by mohly ohrozit bezpečnost a zdraví při výkonu služby.

4 Odpovědnost zaměstnavatele za škodu

4.1 Obecná odpovědnost

Systematické uspořádání zákoníku práce k odpovědnosti zaměstnavatele za škodu způsobenou zaměstnanci je takové, že neuplatní-li se zvláštní odpovědnost za škodu vzniklou pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, může se uplatnit obecná odpovědnost zaměstnavatele za škodu podle § 265 a následujících zákoníku práce. Obecná odpovědnost zaměstnavatele za škodu způsobenou zaměstnanci má charakter objektivní odpovědnosti za porušení právních povinností, tj. odpovědnosti bez zřetele na zavinění.¹¹ Obecná odpovědnost za škodu se může zároveň vztahovat ke škodě na zdraví zaměstnance, která nemá povahu pracovního úrazu nebo nemoci z povolání.

Podle § 265 odst. 2 zákoníku práce zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci za škodu, která mu vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním porušením právních povinností nebo úmyslným jednáním proti dobrým mravům.

V pracovním právu rozlišujeme odpovědnost za zavinění, která nastupuje v případě, kdy odpovídá zaměstnanec a odpovědnost bez zřetele za zavinění, tj. odpovědnost objektivní. Objektivní odpovědností je v našem pracovním právu vždy odpovědnost zaměstnavatele za škodu vzniklou zaměstnanci.¹²

Předpokladem obecné odpovědnosti zaměstnavatele je:

- vznik škody na straně zaměstnance při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním,
- porušení právních povinností ze strany kohokoliv, tzn. zaměstnavatel odpovídá za porušení povinností nejen ze své strany, ale za porušení právních povinností kterýmkoliv dalším subjektem, tj. třetí osobou.
- příčinná souvislost mezi vznikem škody a porušením právních povinností.

¹¹ MIKYSKA, M. Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání. ANAG, 2010. str. 93.

¹² BĚLINA, M. a kolektiv. Pracovní právo. 4. doplněné a přepracované vydání. C. H. Beck, 2010. str. 385.

4.2 Odpovědnost zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nemoci z povolání podle zákoníku práce

Odpovědnost za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání je odpovědností za výsledek (resp. škodnou událost), tzn. předpokladem není porušení právní povinnosti.

Zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci za škodu:

- vzniklou pracovním úrazem, jestliže škoda vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním,
- vzniklou nemocí z povolání, jestliže zaměstnanec naposledy před jejím zjištěním pracoval u zaměstnavatele za podmínek, za nichž vzniká nemoc z povolání, kterou byl postižen. Jako nemoc z povolání se odškodňuje i nemoc vzniklá před jejím zařazením do seznamu nemocí z povolání, a to od jejího zařazení do seznamu a za dobu nejvýše 3 let před jejím zařazením do seznamu.

Podle § 273, odst. 1 zákoníku práce je plněním pracovních úkolů výkon pracovních povinností vyplývajících z pracovního poměru a z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, jiná činnost vykonávaná na příkaz zaměstnavatele a činnost, která je předmětem pracovní cesty.

Zaměstnavatel odpovídá za škodu zaměstnanci při splnění následujících předpokladů:

- škoda je na straně zaměstnance (popřípadě pozůstalých, pokud zaměstnanec následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání zemřel),
- jedná-li se o pracovní úraz nebo nemoc z povolání,
- existuje-li příčinná souvislost mezi pracovním úrazem, popřípadě nemocí z povolání a vznikem škody.

Odpovědnost za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání je odpovědnost za výsledek. Zaměstnavatel je povinen nahradit škodu, i když dodržel povinnosti vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Zákoník práce však upravuje taxativně případy, kdy se zaměstnavatel může odpovědnosti zprostit, a to buď zcela, nebo zčásti.¹³

¹³ BĚLINA, M. a kolektiv. Pracovní právo, 5. doplněné a přepracované vydání, 2010.

Zproštění se odpovědnosti zaměstnavatele za škodu¹⁴

V některých případech nemusí zaměstnavatel poskytovat zaměstnanci náhradu celou, ale pouze její část. V těchto případech se zaměstnavatel může zprostit odpovědnosti zcela, zčásti nebo se odpovědnosti zprostit nemůže.

Zprostit se odpovědnosti **zcela** může zaměstnavatel v případě, prokáže-li, že škoda vznikla:

- tím, že postižený zaměstnanec svým zaviněním porušil právní, nebo ostatní předpisy anebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány,
- v důsledku opilosti postiženého zaměstnance nebo v důsledku zneužití jiných návykových látek a zaměstnavatel nemohl škodě zabránit, a že tyto skutečnosti byly jedinou příčinou škody.

Zaměstnavatel se může zprostit odpovědnosti **zčásti**, prokáže-li, že škoda vznikla:

- v důsledku skutečností uvedených v předešlých dvou bodech a že tyto skutečnosti byly jednou z příčin škody, proto, že si zaměstnanec počínal v rozporu s obvyklým způsobem chování tak, že je zřejmé, že ačkoliv neporušil právní nebo ostatní předpisy anebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, jednal lehkomyšlně, přestože si musel vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem být vědom, že si může způsobit újmu na zdraví.

Za lehkomyšlné jednání není možné považovat běžnou neopatrnost a jednání vyplývající z rizika práce.

Zaměstnavatel se **nemůže zprostit** odpovědnosti zcela ani zčásti v případě, kdy zaměstnanec utrpěl pracovní úraz při odvracení škody hrozící zaměstnavateli nebo nebezpečí přímo hrozící životu nebo zdraví, pokud zaměstnanec tento stav úmyslně nevyvolal.

Zaměstnavatelé zaměstnávající alespoň jednoho zaměstnance jsou pro případ své odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání pojištěni u pojišťovny Kooperativa, a. s. To se nevztahuje na organizační složky státu.¹⁵

¹⁴ § 367 a § 368 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

¹⁵ HŮRKA, P. a kol. Pracovní právo v bodech s příklady. Wolters Kluwer, 2012, str. 131.

4.3 Odpovědnost státu za škodu způsobenou vojákoví podle služebního zákona

Stát odpovídá vojákoví za škodu na zdraví, kterou utrpěl:

- při výkonu služby,
- v přímé souvislosti s výkonem služby,
- pro výkon služby.

Stát rovněž odpovídá za škodu způsobenou vojákoví nemocí z povolání. To platí i tehdy, jestliže byl občan před zjištěním nemoci z povolání vojákem a ve služebním zařazení vykonával službu, při níž může vzniknout nemoc z povolání, kterou byl postižen. Jako nemoc z povolání se odškodňuje i nemoc, která vznikla před jejím zařazením do seznamu nemocí z povolání, a to od jejího zařazení do seznamu a za dobu nejvýše 3 let před jejím zařazením do seznamu.¹⁶

Zproštění se odpovědnosti státu za škodu

V případech uvedených v § 126 zákona č. 221/1999 Sb. se stát může zprostit odpovědnosti zcela, zčásti nebo se odpovědnosti zprostit nemůže.

Stát se zproští odpovědnosti **zcela**:

- byla-li škoda způsobena tím, že poškozený voják zaviněným jednáním porušil právní nebo jiné předpisy anebo rozkazy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen,
- přivodil-li si poškozený voják škodu po požití alkoholických nápojů nebo po vědomém užití jiných návykových látek a služební orgán nemohl škodě zabránit, a jestliže tyto skutečnosti byly jedinou příčinou škody.

Stát se zproští odpovědnosti **zčásti**:

- jestliže byly skutečnosti uvedené v celkovém zproštění odpovědnosti státu jednou z příčin škody.

Odpovědnosti se stát zprostit **nemůže**:

- v případě, že voják utrpěl služební úraz při odvracení nebezpečí, které přímo hrozilo životu nebo zdraví, nebo škody, která hrozila státu.

V případě, že jsou splněny podmínky pro zproštění odpovědnosti za škodu při služebním úrazu, mají pozůstalí nárok na jednorázové mimořádné odškodnění a v případě smrti vojáka na jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých. Nárok na odškodnění zaniká v případě, kdy si škodu poškozený voják přivodil po požití alkoholických nápojů nebo po vědomém užití jiných návykových látek.

¹⁶ § 115, odst. 2 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

5 Druhy náhrad u pracovních úrazů

Rozsah náhrady škody u pracovního úrazu a nemoci z povolání upravuje § 369 zákoníku práce. Způsob a výši náhrady škody je zaměstnavatel povinen projednat bez zbytečného odkladu s odborovou organizací a jeho zaměstnancem.

5.1 Náhrady škody na zdraví

Zaměstnanci, který utrpěl pracovní úraz nebo u něhož byla zjištěna nemoc z povolání, je zaměstnavatel v rozsahu, ve kterém za škodu odpovídá, povinen poskytnout náhradu za:

- ztrátu na výděлку,
- bolest a ztížení společenského uplatnění,
- účelně vynaložené náklady spojené s léčením,
- věcnou škodu.¹⁷

5.1.1 Náhrada za ztrátu na výděлку po dobu pracovní neschopnosti

Náhrada za ztrátu na výděлку po dobu pracovní neschopnosti patří do kategorie tzv. opětujících se nároků na náhradu škody z pracovního úrazu nebo nemoci z povolání. Přísluší zaměstnanci ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem škody způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání a plnou výší náhrady mzdy nebo platu. Zároveň přísluší zaměstnanci do výše jeho průměrného výděлку před vznikem škody i za dobu, kdy mu v době prvních 3 kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti nenáleží nemocenské nebo kdy mu nepřislouší náhrada mzdy nebo platu.

Pro výpočet náhrady za ztrátu na výděлку po dobu pracovní neschopnosti je tedy rozhodný průměrný výdělek platný ke dni vzniku dané pracovní neschopnosti na následky pracovního úrazu nebo nemoci z povolání.

Nárok na náhradu za ztrátu na výděлку po dobu pracovní neschopnosti vzniká zaměstnanci pouze tehdy, jestliže pracovní neschopnost vznikla následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání – jde o předpoklad odpovědnosti za škodu, spočívající v příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a ztrátou na výděлку. Tento předpoklad musí být doložen lékařským posudkem, např. ošetřujícího lékaře, který příčinnou souvislost potvrdí.

Pro potvrzení příčinné souvislosti pracovní neschopnosti a pracovního úrazu, popřípadě nemocí z povolání používají úrazové pojišťovny formuláře u nichž

¹⁷ § 369, odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

ošetřující lékaři dokladují svým podpisem přímou souvislost mezi konkrétní pracovní neschopností a úrazem.

V případě, že si zaměstnanec způsobil pracovní neschopnost úmyslně, nemá nárok na náhradu mzdy ani nemocenské.

Nárok na náhradu mzdy krácenou na 50 % a na nemocenské v poloviční výši má zaměstnanec, který si přivodil dočasnou pracovní neschopnost:

- zaviněnou účastí ve rvačce,
- následkem své opilosti nebo zneužití omamných prostředků, případně psychotropních látek,
- při spáchání úmyslného trestného činu nebo úmyslně zaviněného přeštku.

5.1.2 Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity

Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity patří podle § 371 zákoníku práce k sociálně a právně nejvýznamnějším složkám celkového práva na náhradu škody z pracovního úrazu nebo nemoci z povolání. V praxi je tato složka obvykle nazývána rentou.

Poskytuje se ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem škody a výdělkem po pracovním úrazu nebo nemoci z povolání s připočtením případného invalidního nebo částečného invalidního důchodu poskytovaného z téhož důvodu. Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti přísluší zaměstnanci nejdéle do konce kalendářního měsíce, ve kterém dovrší 65 let věku, nebo do data přiznání starobního důchodu z důchodového pojištění.¹⁸

5.1.3 Náhrada za bolest a za ztížení společenského uplatnění

Tyto náhrady představují nemateriální újmy, které utrpěl zaměstnanec v souvislosti s pracovním úrazem nebo nemocí z povolání. Odškodňuje se jimi určitý stupeň bolesti, resp. omezení zaměstnance v pracovním a občanském uplatnění.

Odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění je založeno na bodovém ohodnocení bolesti a ztížení společenského uplatnění, které je prováděno prostřednictvím lékařského posudku podle pravidel obsažených ve vyhlášce č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění a v jejích přílohách. Podle § 372, zákoníku práce se náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění poskytuje zaměstnanci jednorázově.

¹⁸ § 371, odst. 6 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

5.1.4 Náhrada za účelně vynaložené náklady spojené s léčením

Tento druh náhrady se dostal do podvědomí se zavedením systému veřejného zdravotního pojištění, ve kterém se projevují trendy rozšiřování přímé finanční účasti pojištěnců na úhradě nákladů na zdravotní péči. Jedná se např. o náklady na zakoupení léků a prostředků zdravotnické techniky nehrazených příslušnou zdravotní pojišťovnou, náklady na dietní stravování atd. Náklady spojené s léčením přísluší tomu, kdo tyto náklady vynaložil.

5.2 Náhrada za věcnou škodu

Věcnou škodu lze pojímat jako škodu na věcech a věcnou škodu v širším slova smyslu. Při škodě na věcech se může jednat např. o poškozený nebo zničený oděv, obuv, hodinky a další osobní věci, které nosí zaměstnanec při sobě.

Zaměstnanec, který uplatňuje náhradu věcné škody, musí prokázat, že mu tato škoda vznikla a že mezi škodou a poškozením na zdraví následkem pracovního úrazu nebo nemocí z povolání je příčinná souvislost. Náhradu věcné škody nelze přiznat formou renty do budoucna, ale jen jako náhradu již vzniklé škody. Nelze tedy např. přiznat nárok na náhradu nákladů na výpomoc v domácnosti případné peněžité částky do budoucna. Náhrada za věcnou škodu se nevztahuje na případnou ztrátu na důchodu.

Zaměstnavatel neodpovídá zaměstnanci za škodu na dopravním prostředku, kterého použil při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním bez jeho souhlasu. Rovněž neodpovídá za škodu, která vznikne na nářadí, zařízeních a předmětech zaměstnance potřebných pro výkon práce, které použil bez jeho souhlasu.¹⁹

5.3 Odškodňování smrtelných pracovních úrazů a nemocí z povolání²⁰

V případě úmrtí zaměstnance v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, je zaměstnavatel povinen v rozsahu své odpovědnosti poskytnout:

- náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s jeho léčením,
- náhradu přiměřených nákladů spojených s pohřbem,
- náhradu nákladů na výživu pozůstalých,
- jednorázové odškodnění pozůstalých,
- náhradu věcné škody.

¹⁹ § 265, odst. 3, zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

²⁰ §375 a následující zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

5.3.1 Náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s léčením

Náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s léčením a náhrada průměrných nákladů spojených s pohřbem přísluší tomu, kdo tyto náklady vynaložil. Od průměrných nákladů spojených s pohřbem se odečte pohřebné poskytnuté podle zvláštního právního předpisu.

5.3.2 Náhrada průměrných nákladů spojených s pohřbem

Náhradu průměrných nákladů spojených s pohřbem tvoří výdaje účtované za pohřeb, hřbitovní poplatky, výdaje na zřízení pomníku nebo desky do výše nejméně 20 000 Kč.

5.3.3 Náhrada nákladů na výživu pozůstalých

Náhrada nákladů na výživu pozůstalých přísluší pozůstalým, kterým zemřelý zaměstnanec výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat, a to do doby, do které by tuto povinnost měl, nejdéle však do konce kalendářního měsíce, kdy by zemřelý zaměstnanec dosáhl 65 let věku.

Při výpočtu náhrady nákladů na výživu pozůstalých se vychází z průměrného výdělku zemřelého zaměstnance.

5.3.4 Jednorázové odškodnění pozůstalých

Jednorázové odškodnění pozůstalých ve výši 240 000 Kč náleží:

- pozůstalému manželovi,
- nezaopatřenému dítěti,
- rodičům zemřelého zaměstnance, jestliže s ním žili ve společné domácnosti. Tato výše odškodnění se zde stanovuje jako minimální.

Odškodnění ve výši 240 000 Kč přísluší také v případě, že se zemřelým zaměstnancem žil ve společné domácnosti pouze jeden rodič.

Vláda může vzhledem ke změnám, které nastaly ve vývoji mzdové úrovně a životních nákladů, zvýšit nařízením jednorázové odškodnění pozůstalých.

5.4 Náhrada věcné škody

Náhrada věcné škody přísluší v tomto případě dědicům zaměstnance.

6 Druhy náhrad u služebních úrazů

Podle § 116 a následujících zákoníku práce, má voják nárok při služebním úrazu a nemoci z povolání na náhradu škody na zdraví. Nároky, které každému při poškození zdraví vznikají jsou velice rozsáhlé a jejich znalosti a správné využití v praxi jsou pro poškozeného klíčové.

6.1 Náhrady škody na zdraví

Vojákovi, který utrpěl služební úraz nebo u něhož byla zjištěna nemoc z povolání, je stát povinen v rozsahu, ve kterém za škodu odpovídá, poskytnout:

- náhradu za ztrátu na platu po dobu neschopnosti výkonu služby,
- náhradu za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby,
- náhradu za bolest,
- náhradu za ztížení společenského uplatnění,
- náhradu za účelně vynaložené náklady spojené s léčením,
- jednorázové mimořádné odškodnění,
- náhradu za věcnou škodu.

6.1.1 Náhrada za ztrátu na platu po dobu neschopnosti výkonu služby

U náhrady za ztrátu na platu po dobu neschopnosti výkonu služby vojáka je rozhodujícím faktorem rozdíl mezi průměrným platem vojáka před vznikem škody způsobené služebním úrazem nebo nemocí z povolání a náhradou ve výši platu nebo plnou výší nemocenského.²¹

Vojákovi poskytuje náhrada ve výši platu:²²

- po dobu prvního měsíce dočasné neschopnosti ke službě pro nemoc nebo úraz, s výjimkou prvních 3 dnů výkonu služby, za které se náhrada ve výši platu neposkytuje. Jako dočasná neschopnost ke službě pro nemoc nebo úraz se rozumí dočasná pracovní neschopnost uznána podle předpisů o nemocenském pojištění,
- nejdéle po dobu 12 měsíců od počátku neschopnosti ke službě pro nemoc nebo úraz, které voják utrpěl při výkonu služby, v přímé souvislosti s ním nebo pro výkon služby,

²¹ Náhrada ve výši platu v době dočasné neschopnosti ke službě pro nemoc nebo úraz nebo nařízené karantény nebo izolace náleží vojákovi z povolání po dobu stanovenou právními předpisy účinnými ke dni 31. prosince 2007.

²² § 68, odst. 3 a 4 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

- po dobu, po kterou voják nemůže konat službu pro karanténu nařízenou podle zvláštních právních předpisů nebo po kterou je vojákovu nařízena izolace, s výjimkou prvních 3 dnů výkonu služby, za které se poskytuje náhrada ve výši 60 % platu.

Vojákovi může být krácen plat až o 50% v případě, kdy si přivodil dočasnou neschopnost ke službě:

- zaviněnou účastí ve rvačce. Rvačkou se zde rozumí vzájemné napadení nebo fyzický střet 2 nebo více osob,
- jako bezprostřední následek své opilosti nebo zneužití omamných prostředků nebo psychotropních látek,
- při spáchání úmyslného trestného činu nebo úmyslně zaviněného přestupku.

V případě, že si voják přivodil dočasnou neschopnost ke službě úmyslně, nemá na náhradu platu nárok.

Pokud by voják v období trvání nároku na náhradu porušil režim dočasné práce neschopného pojištěnce nebo nesplnil povinnost součinnosti při kontrole tohoto režimu uloženou předpisy nemocenského pojištění, může mu být náhrada platu snížena nebo odňata. V případě, že již byla náhrada vyplacena, je považována jako přeplatek a dotyčný je povinen tento přeplatek uhradit plátcu náhrady platu.

6.1.2 Náhrada za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při uznání invalidity

Náhrada za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při uznání invalidity se poskytne vojákovu v takové výši, aby spolu s jeho příjmem po služebním úrazu nebo po zjištění nemoci z povolání, s připočtením případného invalidního důchodu, který se poskytuje z téhož důvodu, se rovnala jeho průměrnému platu před vznikem škody, nejvýše však ve výši dvacetinásobku minimální mzdy. Jestliže voják neměl před vznikem škody plat, považuje se za plat průměrný plat, kterého dosahují vojáci ve srovnatelném služebním zařazení.²³

Rozhodujícím faktorem u této náhrady je průměrný plat vojáka, kterého dosahoval před vznikem škody omezený maximálně **dvacetinásobkem** minimální mzdy.

Náhrada za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby náleží vojákovu nejdéle do konce kalendářního měsíce, ve kterém dovrší **65 let věku**. To neplatí, vznikl-li služební úraz nebo nemoc z povolání za zvlášť nebezpečných

²³ § 118, odst. 1 zákona 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

podmínek při výkonu služby v zahraničí. V tom případě se náhrada za ztrátu na platu poskytuje **bez přihlídnutí k věkovému omezení**.

Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity vzniklé služebním úrazem nebo nemocí z povolání, náhrada za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při uznání invalidity vzniklé služebním úrazem nebo nemocí z povolání a náhrada nákladů na výživu pozůstalých se upravuje tak, že se průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělků, popřípadě zvýšený podle jiného právního předpisu, zvyšuje o **0,9 %**.²⁴

6.1.3 Náhrada za bolest

Mezi základní průvodní jevy škody na zdraví patří neodmyslitelně bolest, kterou musí poškozený snášet ať už se jedná o lékařský zákrok nebo o bolest jako takovou, která je prvotním znakem úrazu.

Odškodnění bolesti se určuje podle sazeb bodového ohodnocení²⁵, a to za bolest způsobenou škodou na zdraví, jejím léčením nebo odstraňováním jejích následků. Za bolest se přitom považuje každé tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví osobě, která touto škodou utrpěla. Samotné bodové ohodnocení se vymezuje v lékařském posudku.

Na základě bodového ohodnocení stanoveného v lékařském posudku je stanovena výše odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Hodnota 1 bodu činí v současné době 120 Kč.²⁶

6.1.4 Náhrada za ztížení společenského uplatnění

Odškodnění ztížení společenského uplatnění se určuje podle sazeb bodového ohodnocení²⁷, a to za následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména na uspokojování jeho životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání nebo přípravy na povolání nebo dalšího vzdělávání.

Při určování bodového ohodnocení ztížení společenského uplatnění se hodnotí závažnost škody na zdraví, její předpokládaný vývoj a průběh léčení.²⁸

²⁴ § 1 nařízení vlády č. 492 ze dne 20. prosince 2012.

²⁵ Příloha č. 1 a 3 vyhlášky 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

²⁶ § 7 vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

²⁷ Příloha č. 2 a 4 vyhlášky 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

²⁸ § 105, odst. 1 vyhlášky 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

6.1.5 Náhrada za účelně vynaložené náklady spojené s léčením

Podle § 119, odst. 2 zákona o vojácích z povolání má na náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením nárok ten, kdo tyto náklady vynaložil. Tato náhrada se poskytuje ve výši po odpočtu nákladů na dopravu a náhrad cestovních výdajů .

6.1.6 Jednorázové mimořádné odškodnění

Na rozdíl od zákoníku práce řeší § 120 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání také jednorázové mimořádné odškodnění.

Jednorázové mimořádné odškodnění se vojákovi přiznává v případech, kdy se stane invalidním:

- v prvním stupni,
- ve druhém stupni,
- ve třetím stupni.

Vojákovi, který se stal invalidním v **prvním** nebo **druhém** stupni náleží odškodné ve výši:

- a) **šestinásobku** minimální mzdy a to v případě:
 - zajišťování vojenské kázně, byl-li mu úraz způsoben úmyslným trestným činem,
 - při leteckém výcviku, zejména na trenažéru, centrifuze, v termokomůře, v podtlakové komoře a při nácviku seskoků z letounů, vrtulníků a balónů,
 - výcviku za mimořádně ztížených podmínek, zejména ve vysokohorském terénu, poušti, moři a bažinách,
 - činnosti s rizikem ozáření a s rizikem nákazy,
 - cvičení ve vojenské hasičské jednotce,
- b) **dvacetičtyřnásobku** minimální mzdy v těchto případech:
 - při seskocích z letounů, vrtulníků a balónů,
 - při likvidaci výbušnin a munice, při záchranných pracích při pohromách, které ohrožují lidské životy nebo majetek,
- c) **čtyřicetiosminásobku** minimální mzdy, došlo-li ke služebnímu úrazu při pyrotechnické asanaci ve zrušených vojenských újezdech nebo dalších určených prostorech,
- d) **jednostodvacetinásobku** minimální mzdy, jestliže se stal voják invalidním následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání za zvlášť nebezpečných podmínek při výkonu služby v zahraničí. Za zvlášť nebezpečné podmínky se zejména považuje válečný stav ve státě, kde voják vykonává službu, služba v zahraničních operacích nebo plnění zvláštních úkolů.

Vojákovi, který se stal invalidním ve **třetím** stupni, náleží odškodné ve výši:

- a) **dvacetičtyřnásobku** minimální mzdy pokud se stal invalidním při:
 - zajišťování vojenské kázně, byl-li mu úraz způsoben úmyslným trestným činem,
 - leteckém výcviku, zejména na trenažéru, centrifuze, v termokomoře, v podtlakové komoře a při nácviku seskoků z letounů, vrtulníků a balónů,
 - výcviku za mimořádně ztížených podmínek, zejména ve vysokohorském terénu, poušti, moři a bažinách,
 - činnosti s rizikem ozáření a s rizikem nákazy,
 - cvičení ve vojenské hasičské jednotce,
- b) **čtyřicetiosminásobku** minimální mzdy:
 - při seskocích z letounů, vrtulníků a balónů,
 - při likvidaci výbušnin a munice, při záchranných pracích při pohromách, které ohrožují lidské životy nebo majetek,
- c) **dvěstečtyřicetinásobku** minimální mzdy, jestliže se stal voják invalidním následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání za zvlášť nebezpečných podmínek při výkonu služby v zahraničí. Za zvlášť nebezpečné podmínky se zejména považuje válečný stav ve státě, kde voják vykonává službu, služba v zahraničních operacích nebo plnění zvláštních úkolů.

Jednorázové mimořádné odškodnění náleží pouze jednou, a to ve výši, která je pro vojáka výhodnější.

6.2 Náhrada za věcnou škodu

Náhrada za věcnou škodu je v současné době jednou z často vyplácených druhů náhrad. Jedná se o situace, při níž vznikla škoda:

- na věci vojáka při výkonu služby nebo v přímé souvislosti s ním,
- při odvracení nebezpečí, které hrozilo životu nebo zdraví nebo hrozila škoda na majetku.

V praxi může být příkladem skutečné škody např. dopravní autonehoda, při které dojde nejen ke zničení vozidla, ale i zničení soukromých věcí, které se při nárazu zničily.

6.3 Odškodňování smrtelných služebních úrazů a nemocí z povolání

Jestliže voják následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání zemřel, je stát povinen poskytnout pozůstalým:

- náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením a pohřbem,
- náhradu nákladů na výživu pozůstalých,
- jednorázové odškodnění pozůstalých,
- jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých.

6.3.1 Náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s léčením a pohřbem

Účelně vynaložené náklady spojené s léčením a s pohřbem se hradí tomu, kdo tyto náklady vynaložil. Od nákladů spojených s pohřbem se odečte pohřebné.

Náklady na pohřeb jsou zejména náklady, které účtuje pohřební ústav (např. hřbitovní poplatky, cestovní výlohy, náklady na zřízení pomníku atd.).

6.3.2 Náhrada nákladů na výživu pozůstalých

Náhrada nákladů na výživu pozůstalých náleží pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat. Při výpočtu této náhrady se vychází z průměrného platu zemřelého vojáka. Náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých nesmí však úhrnem převýšit částku, do které by příslušela zemřelému vojákovu náhrada za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby a může se poskytovat nejdéle do konce kalendářního měsíce, ve kterém by zemřelý voják dovršil 65 let věku.

Pokud je náhrada nákladů již uhrazena dávkami důchodového pojištění, které se poskytují z důvodu uhrazení nákladů, znovu již tato náhrada nenáleží.

6.3.3 Jednorázové odškodnění pozůstalých

Jednorázové odškodnění pozůstalých ve výši 240 000 Kč náleží:

- pozůstalému manželovi,
- dítěti, které má nárok na sirotčí důchod z důchodového pojištění po zemřelém,
- rodičům zemřelého vojáka, jestliže s ním žili ve společné domácnosti.

Odškodnění ve výši 240 000 Kč přísluší i v případě, že se zemřelým vojákem žil ve společné domácnosti pouze jeden rodič.

Vláda může vzhledem ke změnám, které nastaly ve vývoji platové úrovně vojáků a životních nákladů, uvedené částky zvýšit.

6.3.4 Jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých

Pozůstalým po vojákovu, který zemřel následkem úrazu při činnostech uvedených v § 120 odst. 1 až 3 zákona 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, náleží jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých.

Pozůstalému manželovi a každému pozůstalému dítěti, které má nárok na sirotčí důchod z důchodového pojištění po zemřelém, náleží jednorázové mimořádné odškodnění ve výši poloviny částek uvedených v § 120 odst. 4 zákona o vojácích z povolání.

Osobám, které byly odkázány na vojáka výživou, náleží jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých rovným dílem v úhrnné výši 120 000 Kč.

Ministr obrany může v případech hodných zvláštního zřetele zvýšit tyto částky až na dvojnásobek.

7 Lhůty stanovené pro promlčení nároků na náhradu škody

Pracovní úraz

Lhůta pro uplatnění nároku zaměstnance na náhradu škody z pracovního úrazu nebo nemoci z povolání činí **2 roky** a počíná běžet ode dne, kdy se poškozený dozví o tom, že škoda vznikla a kdo za škodu odpovídá.²⁹

Podle § 389 zákoníku práce se v zájmu ochrany zaměstnanců nepromlčuje:

- náhrada za ztrátu na výdělků z důvodu pracovního úrazu nebo nemoci z povolání nebo jiné škody na zdraví než z důvodu pracovního úrazu nebo nemoci z povolání,
- náhrada nákladů na výživu pozůstalých.

Promlčují se však jednotlivá plnění na tyto nároky.

Služební úraz

Lhůta pro uplatnění **peněžitých nároků** ze služebního poměru je zákonem o vojácích z povolání stanovena na **3 roky**. Na tuto dobu je rovněž stanovena lhůta k uplatnění nároku na jednotlivá plnění, a to od doby jejich splatnosti.

Lhůta k uplatnění nároku na **náhradu škody** činí u vojáků z povolání **2 roky** a počíná běžet ode dne, kdy se poškozený dozví o:

- vzniku škody,
- osobě, která za vznik škody odpovídá.

V případě, že není nárok na náhradu škody uplatněn ve lhůtě 3 let, je promlčen. Jedná-li se o škodu způsobenou úmyslně, nárok na náhradu škody je promlčen ve lhůtě 10 let ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla. To ovšem neplatí v případě škody **na zdraví**.

Existují i nároky, které se podle § 159 zákona o vojácích z povolání **nepromlčují**. Jedná se o náhrady, kdy má voják:

- nárok na náhradu na platu po dobu neschopnosti výkonu služby,
- nárok za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby,
- nárok na náhradu nákladů na výživu pozůstalých a výsluhový příspěvek.

²⁹ MIKYSKA, M. Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání. ANAG, 2010. str. 74.

8 Systém hlášení a zasílání záznamů o služebních úrazech

Pokud dojde ke vzniku služebního úrazu, musí vedoucí organizačního celku, u kterého k tomuto úrazu došlo, zajistit jeho ohlášení bez zbytečného odkladu:

- územně příslušnému útvaru Vojenské policie, případně územně příslušnému útvaru Policie České republiky, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že byl v souvislosti se služebním úrazem spáchán trestný čin,
- územně příslušnému oddělení Úřadu státního odborného dozoru, vyžaduje-li poškození zdraví hospitalizaci vojáka ve zdravotnickém zařízení,
- vedoucímu organizačního celku, který k němu vojáka vyslal,
- rodinným příslušníkům, vyžaduje-li poškození zdraví hospitalizaci vojáka ve zdravotnickém zařízení.

Při vzniku smrtelného služebního úrazu zajistí vedoucí organizačního celku, u kterého k tomuto úrazu došlo, jeho ohlášení bez zbytečného odkladu:

- územně příslušnému útvaru Vojenské policie, popřípadě územně příslušnému útvaru Policie České republiky,
- územně příslušnému oddělení Úřadu státního odborného dozoru,
- vedoucímu organizačního celku, který k němu vojáka vyslal,
- Vojenské zdravotní pojišťovně,
- rodinným příslušníkům.

Vedoucí organizačního celku, u kterého k služebnímu úrazu došlo, je povinen zajistit prostřednictvím přímého nadřízeného na pracovišti zraněného nebo komise vyhotovení záznamu o úrazu³⁰ k služebnímu úrazu, jehož následkem došlo:

- ke zranění vojáka s neschopností k výkonu služby delší než 3 kalendářní dny,
- k úmrtí vojáka.

Záznam o úrazu se vyhotovuje nejpozději do 5 pracovních dnů po ohlášení služebního úrazu, a to nejméně ve 3 výtiscích. Jeden výtisk předá vedoucí organizačního celku prokazatelným způsobem zraněnému (při smrtelném služebním úrazu jeho rodinným příslušníkům). Druhý výtisk se založí do spisového materiálu úrazu a poslední výtisk záznamu o úrazu zašle organizační celek souhrnně za všechny služební úrazy za uplynulý kalendářní měsíc nejpozději do 5 dnů ná-

³⁰ Příloha č. 9 k RMO 11/2009, bezpečnost a ochrana zdraví při práci a při výkonu služby.

sledujícího měsíce vždy územně příslušnému oddělení Úřadu státního odborného dozoru.

Jedná-li se o smrtelný pracovní úraz, zašle vedoucí organizačního celku záznam o úrazu nejpozději do 5 pracovních dnů po jeho ohlášení:

- územně příslušnému oddělení Úřadu státního odborného dozoru,
- územně příslušnému útvaru Vojenské policie.

U služebního úrazu, který se stal v zahraničí, je za Úřad státního odborného dozoru příslušné k přijetí ohlášení služebního úrazu a záznamu o úrazu jeho Ředitelství.

Všechny písemnosti a doklady, které se vztahují k úrazu, se musí zakládat do spisového materiálu úrazu.

Písemnosti jsou řešeny v následující posloupnosti:

- protokol o úrazu,
- záznam o úrazu,
- protokol o výpovědi osoby postižené úrazem (zraněného),
- protokol o výpovědi svědka úrazu,
- záznam o poučení poškozeného,
- lékařský posudek,
- návrh komise na poskytnutí náhrady poškozenému,
- zahájení správního řízení,
- rozhodnutí o úrazu,
- vyúčtování náhrad poskytnutých na odškodnění služebního úrazu nebo nemoci z povolání.

Protokol o úrazu

Prvotně je sepsán protokol o úrazu, který se dále zasílá posádkovému (obvodnímu) lékaři. Jedná se o prvotní hlášení o úrazu.

Záznam o úrazu

Záznam o úrazu se zpracovává ihned po protokolu o úrazu, a to pouze v případě, že je předpoklad neschopnosti delší jak tři dny.

Protokol o výpovědi osoby postižené úrazem (zraněného)

Protokol se sepisuje za účelem objasnění okolností, které souvisejí se vznikem úrazu. Obsahem protokolu je poučení a výpověď zraněného za přítomnosti nezávislého člena komise.

Protokol o výpovědi svědka úrazu

Protokol se sepisuje z důvodu výpovědi svědka úrazu za přítomnosti minimálně jednoho, nezávislého člena komise.

Záznam o poučení poškozeného

Záznam o poučení se sepisuje současně s protokolem o výpovědi zraněného. V záznamu je poškozený seznámen se skutečností, že v případě zjištění odpovědnosti České republiky – Ministerstva obrany za jeho zdraví mu budou přiznány náhrady utrpěné úrazem. Záznam obsahuje seznam jednotlivých náhrad vypsanych v § 116 a následujících zákona o vojácích z povolání.

Poškozený je rovněž informován o tom, že nárok na náhrady a jejich výši je povinen věrohodně prokázat, např. lékařskými posudky, účetními doklady atd.

Lékařský posudek

Lékařský posudek na poškozeného zpracovává posádkový (obvodní) lékař, a to na základě protokolu o úrazu. Lékař v něm stanovuje výši bodového ohodnocení služebního úrazu, a to v souladu s vyhláškou 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění.

Návrh komise na poskytnutí náhrady poškozenému

Návrh předkládá komise na základě výsledků vyšetřování. Komise se v něm vyjadřuje, zda se jedná o služební úraz, případně nikoliv. V případě pracovní neschopnosti výkonu služby jsou poškozenému vyčísleny celkové částky poskytnutých náhrad, a to na základě doloženého lékařského posudku.

Zahájení správního řízení

V protokolu o výpovědi účastníka řízení se je poškozenému sděleno, že je s ním od stanoveného data zahájeno správní řízení ve věci náhrady škody vzniklé úrazem. Účastník je poučen a seznámen s materiálem týkajícím se jeho případu. V případě, že se během správního řízení prokázalo, že se nejedná o služební úraz, vrátil by se případ k opětovnému prošetření. V opačném případě je vydáno rozhodnutí.

Rozhodnutí o úrazu

Jedná se o konečné rozhodnutí služebního orgánu ve věci služebního úrazu. Poškozenému jsou v něm přiznány a vyčísleny veškeré náhrady související se služebním úrazem. Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání až do 15 dnů ode dne doručení. Případné odvolání podává poškozený služebním postupem náčelníkovi Generálního štábu Armády České republiky.

Vyúčtování náhrad poskytnutých na odškodnění služebního úrazu (nemoci z povolání)

Jako poslední dokument se dostane do rukou poškozeného vyúčtování náhrad. Z vyúčtování musí být zřejmé veškeré vyplacené nároky poškozeného nebo pozůstalých.

9 Praktická část

Pro účely náhrady škody na zdraví se zjišťuje průměrný hodinový plat. Ten se v případech, kdy má být uplatněn průměrný hrubý měsíční výdělek přepočítává jako průměrný hodinový plat na jeden měsíc, a to podle § 365 odst. 2 zákoníku práce. V praxi to znamená, že pokud je voják neschopen ke službě pouze několik dní (nikoliv celý měsíc), tak se průměrný hodinový výdělek násobí součtem hodin, za které byl voják posuzován jako služby neschopný.

V případě, že neschopnost ke službě trvá celý měsíc nebo déle, postupuje se podle ustanovení § 356 odst. 2 zákoníku práce. V tomto případě se počítá průměrný měsíční výdělek, který se vypočítá jako součin průměrného hodinového výdělku, počtu hodin vyplývajících z týdenní doby služby vojáka a koeficientem 4,348. Koeficient vyjadřuje průměrný počet týdnů připadajících na jeden měsíc. Základním předpokladem pro vznik nároku na ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při uznání invalidity podle § 118 zákona o vojácích z povolání je příčinná souvislost mezi ztrátou na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při uznání invalidity a služebním úrazem nebo nemocí z povolání. Ke ztrátě na platu dochází proto, že pracovní schopnost vojáka byla následkem služebního úrazu nebo nemoci z povolání snížena nebo zanikla. Účelem náhrady je poskytnout vojákově přiměřené odškodnění za postižení způsobené služebním úrazem nebo nemocí z povolání. Vojákově je tak dorovnáván plat, kterého dosahoval před vznikem škody, nejvýše však do výše dvacetinásobku minimální mzdy. Škoda se stanoví ve výši rozdílu mezi platem vojáka před vznikem škody a platem po poškození. K tomuto platu je potřeba připočítat případný invalidní důchod poskytovaný ze stejného důvodu.

Pro výpočet náhrady za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při uznání invalidity není rozhodující průměrný plat před služebním úrazem nebo před vznikem nemoci z povolání, ale průměrný plat před vznikem škody.

9.1 Odškodnění služebního úrazu

Příklad:

Rtm. Josef Dvořák (ročník 1981), voják z povolání od 1. 1. 2001, utrpěl dne 6. 1. 2012 při seskocích z vrtulníků úraz v oblasti dolních končetin. Úraz byl nahlášen služebnímu orgánu (veliteli útvaru), dotyčný byl dopraven na ošetrovnu a později do Vojenské nemocnice. Tam se také podrobil operaci s následnou hospitalizací do 21. 3. 2012. Zranění byla bohužel natolik vážná, že mu musela být amputována levá dolní končetina v bérce se zachovalým kolenem s pahýlem vhodným k protézování.

Služební orgán po ukončeném řízení ve smyslu správního řádu rozhodl, že se jedná v souladu s § 115 odst. 1 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, o služební úraz. Došlo k němu při seskocích z vrtulníků, tedy při výkonu služby. Šetřením příčin úrazu bylo zjištěno, že se jedná o úraz, za jehož následky nese Česká republika – Ministerstvo obrany plnou odpovědnost, neboť tato odpovědnost je objektivní a důvody pro zproštění dle § 126 zákona č. 221/1999 Sb. nejsou dány.

Základní týdenní doba služby poškozeného rtm. Dvořáka byla stanovena na 42,5 hodin (8,5 hod. /den) přičemž od 6. 1. 2012 do 31. 8. 2012 byl uznán neschopným k službě. Následně od 1. 9. 2012 mu byla přiznána invalidita 1. stupně a téhož dne skončil jeho služební poměr. Dosud nenašel uplatnění v civilním životě. Platový výměr před vznikem neschopnosti byl 22 650 Kč.

Poškozenému v důsledku služebního úrazu náleželo:

- podle § 116 případná náhrada za věcnou škodu,
- podle § 117 náhrada za ztrátu na platu po dobu neschopnosti výkonu služby, konkrétně od 6. 1. 2012 do 31. 8. 2012 ve výši rozdílu mezi průměrným platem vojáka před vznikem škody a náhradou ve výši platu podle § 68 odst. 3 zákona o vojácích z povolání,
- podle § 119 náhrada za bolest, náhrada za ztížení společenského uplatnění a náhrada za účelně vynaložené náklady spojené s léčením,
- podle § 118 náhrada za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby nebo při uznání invalidity ve výši rozdílu mezi průměrným platem a invalidním důchodem,
- podle § 120 jednorázové mimořádné odškodnění ve výši dvacetičtyřnásobku minimální mzdy.

Díky svému zranění byl uznán neschopným výkonu služby a následně byl ze služebního poměru k datu 1. 9. 2012, propuštěn. Jelikož služební poměr poškozeného netrval alespoň po dobu 15 let, měl nárok podle § 138 zákona o vojácích

z povolání na odbytné ve výši **jedenáctinásobku** průměrného měsíčního hrubého platu.

Výpočet odškodnění:

a) Náhrada za bolest

Lékařským posudkem bylo stanoveno bodové hodnocení bolestného na 300 bodů. Jednalo se o traumatickou amputaci levé končetiny v úrovni kolena (250 bodů, kód S 880) a poranění pravého lýtka kombinované následným zánětem (50 bodů, kódy S 852 a S 863). Hodnota jednoho bodu byla v roce 2012 stanovena na 120 Kč. Náhrada za bolest byla vyčíslena na 36 000 Kč.

- $120 \times 300 = 36\,000\text{ Kč}$

b) Náhrada za účelně vynaložené náklady spojené s léčením

Pan Dvořák doložil doklad o zaplacení regulačního poplatku za hospitalizaci ve Vojenské nemocnici ve dnech 6. 1. 2012 – 21. 3. 2012. Náklady byly vyčísleny na 7 500 Kč.

- $75 \times 100 = 7\,500\text{ Kč}$

c) Náhrada za ztížení společenského uplatnění

Výše odškodnění ztížení společenského uplatnění mu byla lékařskou komisí na základě posudku stanovena na 1 000 bodů. Důvodem odškodnění byla amputace levé dolní končetiny v bérce se zachovalým kolenem s pahýlem vhodným k protézování (položka 1 430). Celková částka byla 120 000 Kč.

- $120 \times 1\,000 = 120\,000\text{ Kč}$

d) Náhrada za věcnou škodu

Pan Dvořák žádnou náhradu za věcnou škodu neuplatňoval.

e) Náhrada za ztrátu na platu po dobu neschopnosti výkonu služby

Pan Dvořák pobíral náhradu ztráty na platu v době od 6. 1. 2012 do 31. 8. 2012. Rozhodujícím údajem pro zjištění výše náhrady je průměrný měsíční výdělek ke dni vzniku pracovní neschopnosti. V tomto případě jsou důležité výdělkové údaje z předchozí čtvrtletí, tedy za 4. čtvrtletí roku 2011.

Tabulka 1: Výdělky za rozhodné období

4. čtvrtletí roku 2011	Hrubý plat [Kč]	Odpracovaná doba [hod]
Říjen	23 800	178,50
Listopad	24 000	187,00
Prosinec	24 000	187,50
Celkem z čtvrtletí	71 800	553

Zdroj: vlastní zpracování, vlastní data

Průměrný hodinový výdělek: 130 Kč.

Platový výměr: 22 650 Kč.

Průměrný výdělek před vznikem neschopnosti: 24 023 Kč:

- $130 \times 42,5 \times 4,348 = 24\,023\text{ Kč}$

Neschopnost výkonu služby začala k datu 6. 1. 2012 a trvala do konce měsíce. Neschopnost netrvala celý měsíc, ale pouze část měsíce, bylo nutné vypočítat náhradu za poměrnou část pracovních dnů strávených v neschopnosti. Ta se vypočítala jako rozdíl mezi průměrným výdělkem za dobu pracovní neschopnosti v měsíci a platovým výměrem ve dnech pracovní neschopnosti. Počet pracovních dnů v měsíci byl 22. Počet pracovních dnů neschopnosti byl 18.

Průměrný měsíční výdělek za dny v pracovní neschopnosti:

- $130 \times 18 \times 8,5 = 19\,890\text{ Kč}$

Platový výměr ve dnech pracovní neschopnosti:

- $22\,650 \div 22 = 1\,029,5 \times 18 = 18\,532\text{ Kč}$

Poměrná část pracovních dnů strávených v neschopnosti:

- $19\,890 - 18\,532 = 1\,358\text{ Kč}$

V následujících sedmi měsících byl pan Dvořák neschopen výkonu služby vždy po celý měsíc. V tomto případě se bere v potaz průměrný měsíční hrubý výdělek a platový výměr poškozeného, kterých dosahoval před vznikem neschopnosti. Proto nebylo nutné dopočítávat náhradu za poměrnou část pracovních dnů strávených v neschopnosti. Platový výměr před vznikem neschopnosti se pouze odečetl od průměrného měsíčního výdělku před vznikem neschopnosti. Pro každý ze sedmi následujících měsíců byl výpočet naprosto stejný.

Náhrada ztráty na platu za každý další měsíc:

- $24\ 023 - 22\ 650 = 1\ 373\ Kč$

Tento výpočet byl stejný až do posledního dne měsíce srpna, tedy pro následujících 7 měsíců, ve kterých byl uznán neschopným ke službě.

Tabulka 2: Přehled náhrad za jednotlivé měsíce

Měsíc	Průměrný výdělek [Kč]	Platový výměr[Kč]	Rozdíl [Kč]
Leden	19 890	18 532	1 358
Únor	24 023	22 650	1 373
Březen	24 023	22 650	1 373
Duben	24 023	22 650	1 373
Květen	24 023	22 650	1 373
Červen	24 023	22 650	1 373
Červenec	24 023	22 650	1 373
Srpen	24 023	22 650	1 373
Celkem			10 969

Zdroj: vlastní zpracování

Panu Dvořákovi byla po sečtení všech poměrných částí za jednotlivé měsíce vyplacena náhrada za ztrátu na platu po dobu jeho neschopnosti ve výši 10 969Kč.

f) Náhrada za ztrátu na platu při uznání invalidity 1. stupně

Tento typ náhrady vypočítává Vojenský úřad sociálního zabezpečení v Praze. Pan Dvořák pobírá invalidní důchod od 1. 9. 2012.

Před vznikem invalidity získal pan Novotný celkem 11 let a 244 dnů pojištění (1. 1. 2001 – 31. 8. 2012, celkem 4 259 dnů).

- $24 \times 8\ 000 = 192\ 000\ Kč$

Osobní vyměřovací základ:

Rozhodným obdobím pro výpočet bylo období roků 2001 – 2011. Vyměřovací základ za toto období činil 22 600 Kč.

Dopočtená doba:

Dopočtená doba za období od 1. 9. 2012 do 10. 11. 2049 byla panu Dvořákovi vypočtena na 13 585 dnů. Po sečtení doby pojištění před vznikem invalidity a dopočtené doby činila celková doba pojištění:

- $4\,259 + 13\,585 = 17\,844 \div 365 = 48,88 \text{ let.}$

Pro další výpočty se započítávají pouze celé ukončené roky, tedy **48 let**.

Výpočtový základ pro stanovení invalidního důchodu:

Redukční částka 11 061 Kč mu náležela v plné výši. K ní se přičetlo 28 % rozdílu mezi osobním vyměřovacím základem a redukční částkou. Výsledná částka tvoří spolu s redukční částkou výpočtový základ.

- $22\,600 - 11\,061 = 11\,539 \times 0,28 = 3\,231 \text{ Kč}$

Výpočtový základ po součtu tedy činil 14 292 Kč.

- $11\,061 + 3\,231 = 14\,292 \text{ Kč}$

Za každý rok pojištění náleželo panu Dvořákovi 0,5 % (za invaliditu 1. stupně) výpočtového základu. Za 48 let činila procentní výměra 24 %, tedy 3430 Kč z výpočtového základu.

- $14\,292 \times 0,24 = 3\,430 \text{ Kč}$

Základní výměra pro rok 2012 byla stanovena ve výši 2 270 Kč. V celkovém součtu tak byl panu Dvořákovi vyměřen invalidní důchod ve výši 5 700 Kč měsíčně.

- $3\,430 + 2\,270 = 5\,700 \text{ Kč}$

Náhrada za ztrátu na platu při uznání invalidity 1. stupně činil rozdíl mezi průměrným hrubým platem a invalidním důchodem:

- $24\,023 - 5\,700 = 18\,323 \text{ Kč}$

g) Jednorázové mimořádné odškodnění

Úraz se stal na území České republiky při seskoku z vrtulníku, proto podle § 120 odstavce 2 náleželo panu Dvořákovi jednorázové mimořádné odškodnění ve výši dvacetičtyřnásobku minimální mzdy. V roce 2012 byla stanovena hranice minimální mzdy ve výši 8000 Kč.

- $24 \times 8\,000 = 192\,000 \text{ Kč}$

Odbytné

Odbytné sice nespadá do kategorie náhrad škody na zdraví, nicméně měl pan Dvořák na odbytné nárok. Kvůli služebnímu úrazu se stal neschopným výkonu služby, a proto byl k datu 1. 9. 2012 propuštěn ze služebního poměru. Vojákem z povolání byl od 1. 1. 2001 do 31. 8. 2012, tedy 11 let a 8 měsíců. Pro výpočet výše odbytného se započítávají pouze uzavřené roky služby (celých 12 měsíců od dne přijetí do služebního poměru). Měl tedy nárok na odbytné za 11 let služby. Podle § 139 odst. 2 zákona o vojácích z povolání se za jedenáctý a každý další ukončený rok trvání služebního poměru odbytné zvyšuje o jednu polovinu průměrného měsíčního hrubého platu, nejvýše však do jeho osmnáctinásobku. Tedy za 11. rok se přičetla polovina z částky 24 023 Kč.

- $10 \times 24\,023 = 242\,230 + 12\,011,5 = 254\,241,5 \approx 254\,242 \text{ Kč}$

Tabulka 3: Celkové vyplacené náhrady

Druh náhrady	Částka [Kč]
Bolestné	36 000
Účelně vynaložené náklady spojené s léčením	7 500
Ztížení společenského uplatnění	120 000
Věcná škoda	0
Ztráta na platu po dobu neschopnosti výkonu služby	10 969
Jednorázové mimořádné odškodnění	192 000
Mezisoučet	366 469
Odbytné	254 242
Celkem	620 711

Zdroj: vlastní zpracování

Celkem bylo panu Dvořákovi za služební úraz vyplaceno **620 711 Kč**. Každý měsíc od počátku invalidity, tedy od 1. 9. 2012, je mu navíc vyplácen invalidní důchod v částce **5 700 Kč** a také dorovnáván hrubý měsíční výdělek částkou **18 323 Kč**, a to až do konce kalendářního měsíce, ve kterém dovrší 65 let věku. Náhrada za ztrátu na platu při uznání invalidity vzniklé služebním úrazem se mu navíc upravuje tak, že se průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady za ztrátu na výděleku zvyšuje každým rokem o 0,9 %.

10 Diskuze

Oblast odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání je u civilních zaměstnanců legislativně upravena zákonem č. 262/2006 Sb., zákoníkem práce a u vojáků z povolání zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. Při prvotním srovnání obou zákonů by se dalo nabýt přesvědčení, že jsou si v mnohém podobné. Dle mého názoru vychází zákon o vojácích z povolání z větší části právě ze zákoníku práce a pro potřebu Armády České republiky je většina výrazů pouze slovně upravena tak, aby legislativní stránka zůstala zachována. Sledovanými oblastmi pro potřebu této práce byly hlavně odpovědnost zaměstnavatele při úrazech a nemocech z povolání a také druhy náhrad u škody na zdraví způsobené zaměstnanci pracovním úrazem nebo nemocí z povolání.

V případě srovnání odpovědnosti zaměstnavatele a státu se vyskytly rozdíly u celkového zproštění se odpovědnosti ze strany zaměstnavatele. Aby se zaměstnavatel zprostil odpovědnosti zcela, musí dokázat, že před vznikem škody po svém zaměstnanci soustavně vyžadoval a kontroloval dodržování právních nebo ostatních předpisů týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Naopak u vojáků z povolání je dostačující pouhé seznámení se s předpisem. Mohlo by se tedy zdát, že po vojácích není znalost těchto předpisů vyžadována. To ovšem v praxi nemusí být pravdou. I vojáci musí být znalí problematiky a z oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci jsou pravidelně v rámci odborných zaměstnání přezkušováni.

Hlavní sledovanou oblastí této práce bylo odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání a s nimi související úpravy obsažené v zákoně o vojácích z povolání i v zákoníku práce. Oba zákony řeší, až na pár výjimek, prakticky stejné druhy náhrad při škodě na zdraví. Těmi zmiňovanými výjimkami jsou jednorázová odškodnění. Zákony se v oblasti odškodnění shodují v nabídce jednorázového odškodnění pozůstalých, a to v případě úrazu s následným úmrtím zaměstnance. Seznam pozůstalých, kteří mají nárok na tento druh náhrady jsou naprosto stejné u obou zákonů. Rozdíl však nastává při vyplácení jednotlivých částek, a to konkrétně v jejich výši. Zákon o vojácích z povolání jednoznačně stanovuje náhradu pro jednotlivé pozůstalé ve výši 240 000 Kč. Zákoník práce jednotlivým pozůstalým přiznává náhradu ve výši nejméně 240 000 Kč. Pozůstalí po civilním zaměstnanci tak mohou v tomto případě získat i mnohonásobně vyšší finanční odškodnění.

Zákon o vojácích z povolání uvádí navíc další náhrady škody na zdraví, a to v podobě jednorázového mimořádného odškodnění popsaného v bodě 6.1.6 pro služební úrazy s následným léčením a v bodě 6.3.4 pro služební úrazy s následkem smrti. Jednorázové mimořádné odškodnění se uplatňuje v souvislosti se služebními úrazy, při kterých se stal voják invalidním v prvním,

druhém nebo třetím stupni. Pro potřebu následných výpočtů při odškodnění těchto služebních úrazů a nemocí z povolání je jednou z podstatných informací místo nebo země, ve které k úrazu došlo. Pokud se stal úraz za zvlášť nebezpečných podmínek při výkonu služby v zahraničí, je výše odškodného i několikanásobně vyšší. Přítomnost jednorázového mimořádného odškodnění je rozhodně opodstatněná, a to především díky náročné službě vojáka. Voják musí být bezúhonný, musí být zdravotně způsobilý (každoroční povinné lékařské prohlídky), mít kvalifikační předpoklady, musí být fyzický zdatný a nesmí být členem žádné politické ani odborové organizace. To je jen část omezení a povinností, které jsou dle mého názoru jedním z hlavních důvodů přítomnosti jednorázového mimořádného odškodnění v zákoně o vojácích z povolání. Otázkou tak zůstává, zda-li by se dalo uvažovat nad zavedením tohoto druhu odškodnění do zákoníku práce a v případě že ano, kdo by garantoval jeho vyplácení. Rozhodně by však postiženým mohlo pomoci alespoň v začátku nového, mnohem složitějšího a náročnějšího života, který s sebou invalidita přináší.

Další odlišností je způsob poskytnutí náhrady ve výši platu po dobu prvního měsíce v případě nemoci nebo úrazu, mimo prvních tří kalendářních dní podle § 68, odst. 3 písmena a) zákona o vojácích z povolání. Jedná se o situaci, při které je nemocnému nebo zraněnému vojákově (nikoliv za služební úraz) vyplácena plná výše platu, a to až do zmíněného konce prvního měsíce. V tomto časovém období je náhrada vyplácena z peněz útvaru, u něhož je voják služebně zařazen. Po prvním měsíci jsou nemocnému vypláceny nemocenské dávky v souladu se zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Výplatu těchto dávek má ve své gesci Vojenský úřad sociálního zabezpečení. V případě onemocnění civilního zaměstnance mu náleží od 4. dne náhrada mzdy nebo platu ve výši 60 % průměrného výdělku upraveného ve výši nemocenského. Náhrada je mu zaměstnavatelem vyplácena pouze do 21. kalendářního dne jeho nemoci. Od 22. kalendářního dne jsou mu vypláceny nemocenské dávky podle zmíněného zákona o nemocenském pojištění. Nemocenské dávky vyplácí v tomto případě Česká správa sociálního zabezpečení, resp. Okresní správa sociálního zabezpečení. Vojáci jsou v tomto případě oproti civilním zaměstnancům zvýhodnění vyplácením náhrady plného platu cca. 27 dnů.

Náhradou, kterou zákoník práce nezmiňuje, je náhrada ve výši platu podle § 68 odst. 3 písmena b) zákona o vojácích z povolání. Jedná se o náhradu platu, která se vojákům poskytuje až po dobu 12 měsíců od počátku neschopnosti ke službě pro nemoc nebo úraz, které voják utrpěl při výkonu služby, v přímé souvislosti s ním nebo pro výkon služby. Jediněčná je především v možnosti časově dlouhého horizontu jejího čerpaní. Někdy je také nazývána podpůrcí dobou.

U civilních zaměstnanců se nerozlišuje, zda-li se jedná o pracovní úraz nebo nemoc. Jestliže je civilní zaměstnanec nemocný půl roku, náhradami za ztrátu

na výdělků je mu mzda dorovnána. Můž se ale stát, že jsou mu tyto náhrady vyplaceny až na konci neschopnosti, což může způsobit oslabení rodinného rozpočtu u sociálně slabších rodin. Vojákovi je dorovnávan plat ve stejné výši průběžně po celou dobu neschopnosti výkonu služby. Pokud se prokáže, že šlo o služební úraz, tak je mu navíc karenční doba zpětně proplacena. Dle mého názoru může být tento postup vyplácení plného platu určitou ochranou služebních orgánů. Ty pak nejsou pod nátlakem (např. z důvodu častých dotazů nemocných o termínu vyplácení náhrady) a svoji práci mohou provádět pečlivěji. V tomto případě je voják opět oproti civilnímu zaměstnanci zvýhodněn a ve svých výdajích se tak nemusí omezovat.

Jednou z často vyměřovaných náhrad je i bolestné. To přísluší poškozenému na základě doloženého lékařského posudku. Oba dva zákony se v případě odškodnění a vyměření částky za bolest odkazují na vyhlášku č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění a její přílohy. Ta jednoznačně stanovuje bodové ohodnocení při úrazech a nemocech z povolání.

V současné době provádí vyplácení náhrad při odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání u civilních zaměstnanců pojišťovna Kooperativa, a. s., v souladu s vyhláškou č. 125/1993 Sb., která stanovuje podmínky a sazby zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu a nemoci z povolání. Díky monopolnímu postavení pojišťovny na trhu se tak zaměstnavatel nemá možnost rozhodnout mezi více pojišťovnami, které by měli v budoucnu odpovídat za vyplácení náhrad při pracovním úrazu a nemoci z povolání jeho zaměstnanců. U vojáků z povolání je situace jednodušší díky statusu státního zaměstnance. Veškeré finanční odškodnění zajišťuje vojákům při služebních úrazech a nemocech z povolání Ministerstvo obrany, tedy stát.

Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání patří do kategorie oblastí, u kterých je důležité mít zabezpečený a fungující právní systém. Do budoucna by možná bylo zajímavým řešením demonopolizovat pojištění pracovních úrazů a nemocí z povolání. Osobně se přikláním k systému, ve kterém by si každý zaměstnavatel mohl vybrat pojišťovnu podle svého uvážení a zajistit tak svým zaměstnancům odpovídající péči. Smysl této demonopolizace by byl však pouze v případě nabídky kvalitního pojištění za rozumnou cenu. Ne všichni zaměstnavatelé jsou totiž ochotni platit svým zaměstnancům nadstandardní služby. V honbě za snížením nákladů za pojištění by upřednostňovali levnější typy pojištění a to by v konečném důsledku způsobilo i vyplácení nižších částek poškozeným zaměstnancům při samotném plnění.

11 Závěr

Závěrem lze konstatovat, že výhodnějším systémem v oblasti odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání je rozhodně systém zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. Jedním z důvodů je rozhodně vyšší míra odškodnění nejen poškozeného vojáka v případě služebního úrazu, ale i pozůstalých v případě jeho smrti.

Dlouhodobě se také diskutuje o nabytí účinnosti zákona č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců, které by snad mělo vyřešit úpravu zabezpečení pracovních úrazů a nemocí z povolání. Jeho účinnost však byla již po několikáté odložena, tentokrát k datu 1. 1. 2015. Do budoucna se dá tedy jen spekulovat, zda-li bude správcem úrazového pojištění Česká správa sociálního zabezpečení a zajistí tak bezproblémové fungování tohoto zákona.

12 Literatura

BĚLINA, M. a kol. Pracovní právo, 4. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 576 s. ISBN 978-80-7400-186-4.

BEZOUŠKA, P., IVANCO G. Pracovní právo pro zaměstnavatele. Praha: Linde, 2010. 224 s. ISBN 978-80-7201-795-9.

DANDOVÁ, E. Evidence pracovních úrazů – nařízení vlády č. 201/2010 Sb. Bezpečnost práce v praxi. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011. 80 s. ISBN 978-807-3576-547.

DOLEŽÍLEK, J. *Přehled judikatury ve věcech pracovněprávních. Náhrady škody. 2. rozpracované vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., rok, 397 s. ISBN 978-80-7357-716-2.

HŮRKA, P. a kol. Pracovní právo v bodech s příklady. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. 144 s. ISBN 978-80-7357-846-6

JANÁKOVÁ, A. *Abeceda bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. 5. vydání.* Olomouc: ANAG, 2011. ISBN 978-80-7263-685-3.

KOTTNAUER, A. *Zákoník práce: Komentář s judikaturou.* Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-08-3.

MIKYSKA, M. *Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání. 4. aktualizované a rozšířené vydání.* Olomouc: ANAG, 2010. ISBN 978-80-7263-596-6.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze

Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky

Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Vyhláška 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění

Nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání

Nařízení vlády č. 494/2001 Sb., kterým se stanoví způsob evidence, hlášení a zasílání záznamu o úrazu a okruh orgánů a institucí, kterým se ohlašuje pracovní úraz a zasílá záznam

Nařízení vlády č. 361/2007, kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci

Nařízení vlády č. 492/2012, o úpravě náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě vzniklé služebním úrazem nebo nemocí z povolání

Rozkaz ministra obrany č. 11 /2009, bezpečnost a ochrana zdraví při práci a při výkonu služby

Přílohy

Příloha č. 1: protokol o výpovědi osoby postižené úrazem (zraněného),

Příloha č. 2: protokol o výpovědi účastníka řízení,

Příloha č. 3: rozhodnutí,

Příloha č. 4: vyúčtování náhrad poskytnutých na odškodnění služebního úrazu.

Příloha 1**Název a krycí číslo útvaru**

K čj.

Výtisk jediný

Počet listů:

Protokol**o výpovědi osoby postižené úrazem (zraněného)**

Popis události:

Beru na vědomí sdělení, že je se mnou sepsován protokol za účelem objasnění okolností, které souvisejí se vznikem mého úrazu.

Byl jsem poučen, že mám vypovídat pravdu a nezamlčet nic, co by mohlo blíže objasnit okolnosti, které souvisejí s úrazem a o svém právu odepřít výpověď, pokud bych jí způsobil nebezpečí stíhání pro trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt sobě nebo osobě blízké. Jako zraněný jsem byl zvlášť poučen, že mám právo označit důkazy, jimiž lze objasnit příčiny úrazu, a činit návrhy na doplnění celého šetření.

Výpověď zraněného:

Protokol mi byl předložen k přečtení. S obsahem protokolu souhlasím.

.....

.....

Podpis člena komise

Podpis zraněného

Příloha 2**Název a krycí číslo útvaru**

K čj.

Výtisk jediný

Počet listů:

Protokol o výpovědi účastníka řízení

Dle § 144 a násl. zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů a dle § 46 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád **bylo dne zahájeno řízení ve věci náhrady škody vzniklé úrazem ze dne účastníkovi řízení:, nar., adresa trvalého pobytu:**

Správní orgán-velitel Vojenského útvaru

Předmět řízení: náhrada škody Kč, způsobené služebním úrazem dne

Oprávněná úřední osoba:

Popis události:

Účastník řízení byl poučen, že je oprávněn navrhopvat důkazy a činit jiné návrhy po celou dobu řízení až do vydání rozhodnutí, vyjádřit v řízení své stanovisko, požádat o informace o řízení, nahlížet do spisu a činit si z něj výpisy. Před vydáním rozhodnutí je oprávněn vyjádřit se ke zjištěným podkladům, pokud se mu v plném rozsahu nevyhovuje. Má právo podávat opravné prostředky. Může se dát zastupovat advokátem nebo jiným zmocněncem, kterého si zvolí. Zmocnění k zastupování je třeba prokázat plnou mocí.

Dnes účastník řízení vypověděl:

Současně jsem se dnes seznámil s dosud shromážděným spisovým materiálem k úrazu, (protokol o úrazu, záznam o poučení, protokoly o výpovědích, lékařský posudek, návrh komise) a souhlasím s tím, aby byl použit jako podklad pro vydání rozhodnutí ve správním řízení o náhradě škody vzniklé mi následkem úrazu. Doplnění tohoto spisového materiálu nenavrhuji.

Protokol mi byl předložen k přečtení. S obsahem protokolu souhlasím.

Místo, datum:

.....

.....

Podpis oprávněné úřední osoby

Podpis účastníka řízení

Příloha 3**Název a krycí číslo útvaru**

Čj

Výtisk č.

Počet listů:

ROZHODNUTÍ

Velíte Vojenského útvaru jako příslušný služební orgán, rozhodl v řízení dle § 144, § 145 písm. c) a násl. zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů a dle § 67 a násl., zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, že účastník řízení

.....

narozen, trvalý pobyt na adrese, má podle § 116 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, nárok na náhradu škody vzniklé z úrazu ze dne, kdy si přivodil služební úraz. Náleží mu proto náhrada škody na zdraví ve výši 100%, a to dle § 117 odst.1, **náhrada za ztrátu na platu ve výši..... Kč**, dle § 119 odst. 1 téhož zákona **náhrada za bolest ve výši.....Kč**, dle § 119 odst.2 **náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s léčením ve výši..... Kč**, dle § 118 odst. 1 **náhrada za ztrátu na platu pro uznání invalidity ve výši..... Kč**, dle § 120 odst. 2 **jednorázové mimořádné odškodnění ve výši.....Kč**. Tato náhrada bude vyplacena současně s výplatou platu.

Odůvodnění:***Poučení:***

Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání do 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí. Odvolání se podává k náčelníkovi Generálního štábu AČR prostřednictvím velitele Vojenského útvaru Olomouc. Včas podané odvolání má odkladný účinek.

Místo, datum:

.....

Velitel

Příloha 4

Název a krycí číslo útvaru

Čj.

Vyúčtování
náhrad poskytnutých na odškodnění služebního úrazu (nemoci
z povolání)

poškozený :

narozen :

bydliště:

Poř. č.	Druh náhrady	Datum výplaty	Položka PD	Kč
1.	náhrada za ztrátu na platu po dobu neschopnosti výkonu služby			
2.	náhrada za ztrátu na platu po skončení neschopnosti výkonu služby			
3.	náhrada za bolest			
4.	náhrada za ztížení společenského uplatnění			
5.	náhrada za účelně vynaložené náklady spojených s léčením			
6.	jednorázové mimořádné odškodnění			
7.	náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s léčením a pohřbem			
8.	náhrada nákladů na výživu pozůstalých			
9.	jednorázové odškodnění pozůstalých			
10.	jednorázové mimořádné odškodnění pozůstalých			
11.	peněžitý příspěvek			
12.	jiné náhrady (uvést jaké)			

Místo, datum:

.....

Podpis finančního orgánu